

Bir rejimin
yıl dönümü

Bundan on beş sene mukaddem, hükümeti tuttukları zaman bolşevikler, kendileri bile uzun müddet bu mevkiide kalacaklarına kani değildiler.

Rusya inkılabının emsali Avrupa'da görülmüş burjuva değil, sosyalizm inkılabı olduğunu da vâ ile tesis ettiği hükümetin proleter diktatörlüğünden ibaret olduğunu ilan ederken, Lenin bu rejimin yeğane güvendiği kuvvet Avrupa'da çıkacağına inandığı beynelmil cihan sosyalist inkılabı olduğunu kimseden gizletmemiş; aksi takdirde, Rusya'daki hakimiyetlerini uzun süremsiyeceğini ni alenen söylemiştir.

Dahili harbin kanlı safhalarını yaşadıkdan ve aksi inkılapçı unsurların teşkil ettikleri müsellah mukavemetlerini temamilen kırıldıktan sonra, askeri komünizm Kronştat'a zuhur eden kanlı isyanla karşılaşmış bulunuyordu. Bu eski devri temsil eden, sınıfların değil, bolşevik inkılabının istinat ettiği zümre içinden gelen bir hamle idi. Bolşevikler iktidar mevkiine getiren kızıl kale, bu defa aleyhlerine dönmüş, kendilerini yere düştürmek istemişti.

Bu hadiseden sonra idi, ki Lenin beklenen cihan inkılabının çıktığını beyan ile, vakit kazanmak taktikini iltizam etti; ve aleyhlerine dönen köylü unsurlarının gönlünü almak için maruf „Nep“ siyasetine geçti.

O andan bu güne kadar geçen uzun müddette, komünistlerin ellerindeki iktidar mevkiinden bilisifade, tek Rusya'da olsada, sosyalizm kurmak hakkındaki azımleri, koca emperatörlüğün büyük bir kütlesini teşkil eden köylü unsuru tarafından bazan kanlı ve bazende kansız olarak, muhtelif şekiller ve safhalar arzeden bitmez — tükenmez mücadelelerle karşılaşmıştı.

Fanatik bolşevik oligarşisinin devrilen çar rejimi yerinde kurduğu idare ondan daha müthiş bir zabite teşkilatına istinat eder. Çarizm oligarşisinin dayandığı zadedan sınıfı köylü Rusya'ya esaret altında tutar ve onu, müthiş surette istismar ederdi.

Sözde bu esaret ve istismarı kaldırmış bulunan bolşevizm ise, kızıl diktatörlüğün taktikini göya amele ve köylü sınıflarının ittihadı üzerine kurmuştur.

Bir taraftan harp, diğer taraftan da ihtilal senelerinde tarumar olan Rusya sanayiini yeniden tesis etmek ve aynı zamanda bu sanayi „sosyalist vatani“ kapitalist dünyaya muhtaç olmadan, kendi başına yaşatmak için bolşevizm, milyarder tutan bir sermayeye muhtaçtı. Mağlup Almanya harp esnasında bozulan sanayiini yeniden tamir için hariceten 21 milyar para cebelmiş iken, Rusya ancak 3 milyar çekebilmiştir. Halbuki dünya kıtasının altıda birini ve 140 milyonlu insan yığınıni ihtiva eden bir memleketi „Amerika sanayiini arkadaş bırakacak“ derecede sanayileştirmek maksadı ile tertip olunan beş senelik planın fikirden işe geçebilmesi için ne kadar milyarlar lazımdır.

Azerbaycan'da vaz'iyet

Muhabiri mahsumuz İğdir'den bize yazıyor:

Azerbaycan'da umumî yasayış ve yiyecek buhranı hakkında kara haberler almaktadırlar. Açlık ve kıtlık umumî bir şekil almış, amele ve kolhoz sınırlarını de istilâ ettiğinden ademi memnuniyet bütün memleketi bürümüşür. Et, şeker çay, yağ kat'iyen bulunmuyor. Ekmeğin için gece saat on ikiden kooperatifler karşısında sıraya durmak icap ediyor. Bakı'da, Gence, Seki ve diğer şehirlerde uzun „kuyruklar“ teşkil eden amele, memur, köylü, kadın, çocuk ekmeğe yetişemediğinden büyük karışıklıklar yaradarak birbirine giryorlar.

Hükümet basında duranlar, kooperatif memurları ve komünistler her yerde ilk nöbede kendilerini temine çalıştıktan sonra, halk ile komünistler arasında müsademeler oluyor.

Amele içtimalarında amele propaganda yapan komünistlere:

— Söz yeter, ekmeğin yeriniz diye baharınışlardır.

Sekerin girveğesi 25—30 rubleye bulunmuyor. Kuması asla yoktur. Paçoranın arşini 20—25 rubleye satılıyorsa da, o da herkeşe müesseser olmaz. Kolhozda olanlara halâtda bir defa yemek veriliyor. Fakat o da çok berbat bir haldedir. Nahçevan'ın kolhoz aşhanelerinde köpek etinden

Bu milyarları edinmek için bolşevizmin muracaat edeceği yeğane vasıta vardı. Sovyet İttihadındaki köylüler-diktatörlüğünün soya bileceği „müstemleke“ burada idi. „Nep“ siyasetinin köy müstahsillerine verdiği nisbi hürriyet ve mülkiyet hakkı bakı kaldıkca köylüleri azemi surette istismar etmek gayri mümkün idi. Bunun için kollektivizasyon siyasetine geçmek, köy ziraatını dahi temamilen hükümet emrinde bulundurmamak gerektili.

„Nep“ten evvelki „askeri komünizm“ i andıran bu kollektivizasyon devrinin yarattığı mahşerin neden ibaret olduğunu karilerimiz bilir.

Askeri komünizm sabık zedeganlara karşı sevk edilmiş topraksız ve hukuksuz köylünün „gâsıpları gâzebe uğratması“ ile başlamıştı. Kollektivizasyon ise bilakis komünizm tecrübesi neticesinde mülk sahibi olmuş köylüleri, bir sınıf olarak imha etmekle başladı.

Askeri komünizm köylünün pasif mukavemeti ve Kronştat'ın aktif hareketi ile karşılaşarak Lenin'i ric'ata sevk ettiği gibi, kollektivizasyon hareketi de bilhassa Kafkasya'da kuvvetle zuhur eden partizan çıkışları gene bilumun pasif mukavemetle karşılaşarak, Stalin'in muhtelif manevralarını mucip oldu.

Sovyet iktisat siyasetinin tarihi, amele diktatörlüğü ile köylüler arasında bazen pek kanlı safhalarla dökülmek suretile, çok muhtelif şekiller arzederken, mütemadiyen devam eden bir mücadeleden tarihidir.

Köylüvi kazanmazsa, amele hakimiyeti Rusya'da pâyidar olmaz. Bolşevik rejimine normal bir yaşayış vere bilmek için köylü sınıfının itimadını kazanmak ve onun dostluğunu temin etmek lâzım. Lenin'in, kendi taraftarlarına mütemadiyen telkin ettiği fikir bu idi. Şimdi bolşevik diktatörlüğün 15nci yılı dönümünde Kremlin'in milyonlarca halka musallat yeni sahipleri acaba bu „itimat ve dostluğu“ celbede bilmişlermi dir?! .. Hâşâ! „Berliner Tageblatt“ gazetesi-

ni yemek yapıldığı görülmüştür. Şehirlerde memur ve amele aşhanelerinde halâtda bir-iki defa sıcak yemek veriyorlarsa da, her yemek iki ruble tutuyor.

Amele, memur ve kolhozcu olmayanlar ise hayatlarını tam manasile dilenmekte geçiriyorlar. Pamuk verener her puta yarın put nasır alıyor, veremeyen ölmeğe mahkûmdur.

Köylerde kadınların eğininde çuvaldan dökülmüş elbise, erkekleri ve çocukları ise çok yerde yarım çıplak bir halde görmekte mümkündür.

Bu kışın çok felaket içerisinde geçeceği her yerde hisolunmaktadır.

Ehali bu felaketin mes'uliyetini istilâ kuvvetinde ve onların elinde oynacak olan yerli komünistlere görüyorlar.

Moskva'nın buğday ekmeğe müsaade etmemesi, kollektivlere girmeyenlere yaşamak imkânı vermemesi, „Rusya'nın pamuk istiklâl“ için her yerde pamuk ekmeğe icbar etmesi, onuda bedelsiz olarak alıp götürmesi, bütün Kafkasya'yı buğday, et, yağ, balık, hayvar v. s. den temin eden bu zengin memleketi dilenci haline getirmiştir. Bunu herkeş anlamış olduğundan, bu vaz'iyetten çıkmak için, yeğane carenin Ruslara Azerbaycan'dan çıkarmaktan ibaret olduğunu bilmeyen yoktur.

İki Moskva muhabiri tarafından kendî gazetesine işbu jubile münasibetile gönderdiği makalenin bazı kısımlarını bu nushada neşrediyoruz. Haddi zatında Sovyetlerle itilaf taraftarı olan bu muhabir, „dostlarının“ beynelmil diplomatik muvaffakiyetlerini kaydetmekle beraber, bu mühim noktada bolşevik tecrübesinin ademi muvaffakiyete uğradığını yazmak zaruretindedir. Köylünün „amele“ye karşı yaptığı aktif mukavemet her ne kadar Stalin'in temsil ettiği zabite ve cebir kuvveti tarafından kısalmışsada „Rus hisletti“ olan pasif mukavemeti aynıle kalmıştır.

Bu bir hakikattir. Hakikattir ki bolşevik tecrübesi neticesinde şehirlerde eski Mısır ihramlarını andıran bir takım muazzam binalar ve sünai müesseseler vücade gelmiştir. Fakat Firavın zabitesinin yakıcı kırbaçları altında o ihramlara taş taşıyan kullar gibi, Rusya köylüsünün dahi Sovyet ihramlarından faydalanmadığı bir hakikattir. O kadar hakikat, ki zavallı köylü ağzındaki bir dilim siyah ekmeği elile verdiği halde en zaruri fabrika emtiyasının yüzünü görmekten mahrumdur.

Sovyetler İttihadındaki müstahsil halk geçirdiği müthiş sefalet ve çektiği bu kadar eza ve maşakket neticesinde iyi bir gün ve murafa bir hayat göre bilmek ümidini temamilen itirmişdir. Dünyanın her tarafında içtimai nizama idare eden başlıca âmil ümit ile korkudur. Sovyetlerde birinci âmil ortadan kalkmış, onunda yerini ikincisi tutmuştur. Bunun içindir ki orada hayatı yürüten ve rejimi tutan yeğane kuvvet ancak terordur.

Rejimin 15nci yılı dönümünde bile bu korku âmilî, Sovyetlerin ilk tesis edildiği günlerde olduğu kadar, müessirdir. Milyonlarca halk sade siyasi değil, insanların dini ve iktisadi hayatlarına mutlak surette hükmeden gaddar bir istipdandan kurbanı ve onun istinâf kabul etmeyen keyfi emirlerine itaat etmekle mükelleftir.

Bu mecburiyet sade fertlere değil, milletlere de aittir. Proleter diktatörlüğü demek, bilhassa

köyün şehre tabiiyeti demektir. Merkezi Rusya'da köylü Rus ile şehirli Rus münasebeti şeklinde olan bu tabiiyet, merkezi Rusya ile Sovyetler İttihadındaki gayri Rus memleketler arasında — tabiiyetle — sanayide daha az münekeş bulunan gayri Rus memleketlerin Rusya'ya tabiiyeti şeklini almıştır. Sözde kendi iradeleri ile Sovyetler İttihadına dahil bulunan milli cumhuriyetler, işde misli dünyanın hiç bir müstemlekesinde görülmevni müthiş bir istismare maruzdurlar.

Eğer binefsih Rusya'ya teşkil eden Velikorusya dahilinde Rus köylüsü başına geçen bu müthiş rejime karşı sade pasif bir metotle karşı geliyorsa, Kafkasya, Türküstan ve Ukrayna gibi Rıstan olmayan memleketlerde bu pasif mukavemet çok zaman kâfil kıyamlar şeklinde aktif bir şekil almaktadır.

Türkiyelî refiklerimizden bazıları jubile devrini teşkil eden müddetin ehemmiyetine bakarak, „büyük komşuları ile tarihi dostlarının“ muvaffakiyetinden bahs ve onu bu münasebetle tebrik ettiler. Bu gazeteler göre Rusya ihtilâl evvelki cihanşumul davasından sarfı nazar etmiş; şimdi bütün himmetini Rusya hudutları dahilindeki icraata atfeylemiştir.

Bir defa Sovyet diktatörlüğüne atfolanun bu mahdut maksat, kendini avutma kabilinden, yanlış bir telakkidir. Bolşevizm beynelmil bir dava ile doğmuş ve bu davasından kat'iyen sarfı nazar etmemiştir. Lenin cihan ihtilâlinin yardımı geleceğini düşünmüştü. Fakat Stalin cihan ihtilâline yardım etmediğini düşünüyör. Bu gün yer yüzünde cihanşirik dininin bir mabedi varsa, o da Moskva'dadır. Beş senelik plan askeri bir taarrüz maksadile cızılmıştır. Bundan maada bugünkü hali ile bile „Rus ihtilâl“ i kendi hududu dahilinde kalmamıştır. 140 milyon nüfustan yarısı Rus değildir. Azerbaycan da dahil olduğu halde, Kafkasya ve sonra Türküstan, daha sonra Ukrayna, Edil-Ural, Kırım gibi memleketler Rusya hudut ve memleketi diye telakki edilemezler! ..

Evet, çar diktatörlüğü sün'î surette milyonlarca halkı ve onlarca milletleri nasil kendi cebir ve istilâsı altında tutuyordusa, bolşevizm diktatörlüğü de aynı surette hareket ediyor.

Çarizmden canı yanan köylülerle milletleri, birincilerle toprak, ikincilerle de istiklâl vaatlemek suretile, iş başına kolaylıkla gelebilen maceracılar on beş senelik tecrübelerine ne müthiş bir yalançı olduklarını alenen göstermiş, tesis ettikleri iktisadi ve siyasi rejimle köylünün de, milletlerin de hürriyeti ve istiklâlını göz göre çalmışlardır.

On beş sene evvel yüksek ide kuvvetini istismar etmek suretile kurulan bu rejim, şimdi ancak cebir ve istipdat kuvvetile dayanan bir zülüm idaresi haline gelmiştir, ki bu neviden bütün idareler gibi, o da; i ergeç — çökmeğe mahkûmdur. Sade on beş sene değil, daha uzun müddetlerle yaşamsız idareler bile bu mukadder akıbetten kurtulamamışlardır!

M. E. Resul-zade

Bolşeviklerin petrol siyaseti ve dünya petrol tröstleri

Malum olduğu üzere bu senenin Temmuzunda petrol mahsulatını tanzim, fiyatları yükseltmek ve dünya piyasalarını tröstler arasında bölmekle maksadla Paris'te dünya petrol şirketlerinin bir kongresi toplanmıştır.

Büyük iktisadi bir kıymet ve ehemmiyeti haiz bu kongreye Anglo-Holand şirketi, Royal Deyç Sel, Anglo-Persian, Standart Oyl of Cersi, Standart Oyl of New York gibi şirketler ve Romanya petrol müessesileri iştirak etmişlerdir. Görüldüğü veçhile Sovyet Rusyası kongreye iştirak etmemiştir. Sebabi ise şudur: bundan evvel New York'ta toplanan petrol kongresinde Sovyetler, tröstlerin umumî dünya petrol ihtisalinin tahdit edilmemesi için vuku bulan tekliflerini kabul etmemiş ve bu suretle petrol şirketlerine büyük maddî darbe vurmuşlardır. Halbuki tröstler vakitile ihtisalinin tahdidine mukabil Sovyetlere kısa müddetli bir kredi açmak teklifinde bile bulunmuş, lakin kabul etmemişlerdir.

Herkesce bellidir ki son senelerce Yakın Şark'ta Sovyet Rusya ile rekabet yapan Romanya petroludur. Romanya'nın petrol ihracatı dünya ihracatının yüzde 10 nisbetini teşkil ediyor. Sovyet Rusyasının ihracatı ise Romanya'ninkinden ehemmiyetli-siz denecek derecede fazladır.

Romanya ile Sovyetler arasında petrol rekabeti diğer petrol şirketlerine, bilhassa Amerika şirketlerine, büyük bir darbe indirmiş ve bu yüzden Amerika'da petrol ihtisali miktarı mahsus derecede inmiştir.

Petrol mahsulatı fiyatlarını yükseltmek, aynı zamanda ihtisali ve piyasaları bölmekle maksadla Anglo-Amerikan petrol sendikaları Paris'teki kongrede Romenlerle anlaşarak, bir itilafname imzalamışlardır. Bunu da kongre kitabetine bir tebliğinden anlayız, ki o da şudur: „Beynelmîl kongrede ihalehat piyasalarının vaziyetini iyileştirmek gayesini güden kongrenin esas mes'eleleri üzerinde Romen beynelmîl grupları ile itilaf hasil olmuştur.

Her iki grup ihracat hususundaki pozisyonunu bertemle karşılamayı teşahhit etmesi suretille iştirak (stabilizasyon) hü-sule gelecektir.“

İtilafın esas maddeleri her iki grupun murahtları tarafından tesvit edilmiştir. Kongrenin bîyadetine şart konulduğu gibi, heyetler kendî tekliflerini göndermiş oldukları teşkilatların tasdikine verecek ve kısa müddet zarfında tasdik edildikten sonra muahedenin tabikine geçilecektir.

Bu itilafname gösteriyor ki, son bir kaç yıldır yekdiğer mücadele eden petrol sendikaları petrol siyaseti etrafında umumî bir lisan bulmuş ve anlaşmışlardır; bu söz götürme bir vakadır. Aynı zamanda bolşeviklerin bu itilaf haricinde birakıldığı dahî aynı derecede bir hakikattir.

Bolşevikler New York kongresinde Kafkasya petrolü ihtisali rakamlarını ıleri sürmekte bîf yaparlar, „güzeş“ fiyatı ile uzun müddetli kredi elde etmeye gayret ediyorlardı. Fakat Kafkasya'daki petrol ihtisali hakkında iyi malumatı olan Anglo-Ame-

rikan şirketleri büyük güzellere gitmediler. Neticede Paris itilafı, bolşeviklerin iştiraki olmadan, hü-sule geldi.

Tercit edildiklerini hiseden bolşevikler Alman matbuatı vastasıle propaganda yaparlar. Sovyet Rusya'nın iştirak etmediği her hangi bir petrol kongresinin real bir netice veremeyeceğini ıleri sürdüler.

Bu mes'ele etrafında Amerikan muhassısları arasında bir anket yapan „Ajans Ekonomik ve Finansiyer“ gazetesinin verdiği malumata göre hiç bir zaman Amerika'nın ihtisali tempini bulamayan Kafkasya petrol ihtisalinin tezyidi durdurulmuş ve ihracat imkânları daralmıştır.

Bu suretle, bolşeviklerin Kafkasya petrol sanayinin „yıllığı“ hakkındaki yaptıkları bîfî muvafak olmamış ve itilaf on-larsız yapılarak petrol buhranını tanzim için „beynelmîl petrol grupu“ teşkil edilmiştir.

Amerikalı muhassısların yukarıda ismi geçen „Ajans“ muhabirine vermiş oldukları beyanlatlar Moskva'da büyük bir tesir yapmış ve paniki meuc olmuştur.

Petrol sanayinin inkişaf tempini takip edenlerce şimdî anlaşmıştır ki, ihtisali artırmak maksadile yapılan yeni kazma işleri ve diğer tedbirlerle rağmen, Kafkasya'da petrol ihtisali, artmak şöyle dursun, bilakis düşmüştür.

Bunun üzerine beş yıllık plannı Sovyetler Rusyası dahilinde gittece daha fazla petrol mahsulatına ihtiyaç gösterdiğini ve bu suretle vaziyetin müşkülleştiğini ilave ederek, Sovyet Rusya'nın petrol ihtisali ve ihracat imkânı hakkında daha sarı bir malumat veririz.

Sovyet petrol sanayinin bu fecî vaziyeti muayyen ve belki bazı sebeplere göre mümkün merthebe gizli tutuluyor. Bu sebep te şudur:

Sovyet petrolunun esasen mevcut olmayan „fazlasını“ ihracatına imtina etmek mukabilinde bir „hakkı riç" koymak, . . .

Amerikalı muhassısların kanaatına göre memleket dahilinde ihracat arttığı için bolşevikler petrol ihracatını tezyit eden çek imkânında olmadıkları gibi, ihracatın bugünkü miktarını bile muhafaza edemiyec-keklidir.

Bu suretle bolşeviklerin bîfîdî temamen suya düşmüş demektir. İstedikleri uzun müddetli krediyi alamadıkları gibi vakitile sendikalar tarafından New York'ta teşkil edilen kısa müddetli krediyi bile bu gün almakta mahrum olmuşlardır. Zira bolşeviklerin petrol dempingi şimdî artık kimseyi ürkütüyor. Hiç bir şey elde etmeye mukabil olmayan bolşeviklerin, ihracatı neticesinde bu gün bütün dünya petrolcularına hakâm olmağa ve petrol işlerinin tanziminde karar veren „vahit beynelmîl petrol grupu“ teşkil edilmiştir. Bugün petrol imtiyazını cenbeler vermek hususunda Moskva'da bolşevik ricalı arasında yükselen sesler hiç şüphesiz Sovyet petrol siyasetinin temamen inihali neticesinde hissetilmektedir. Şunu da unutmalımı ki, petrol sanayii bolşevik büncesinin en mühim bir geliri teşkil etmiş ve hâladâ etmektedir.

D. Bünyat-zade niçin atıldı?

Dadaş Bünyat-zade'nin Azerbaycan komünisler heyeti riyasetinde ve komünist firkasının merkez komitesi bürosundan atılması sebeplerini örten pedeler birer-birer kalkmaktadır.

Fırka kâtiplerinden Ağa Sultanof'un raporu ile bu nushamızda derc olunan ziraat planının tatbik edilmemesine dair „Bakinski Raboçi“ gazetesinin makalesinden biz bu sukutun dahili, iktisadi, içtimai sebeplerini öğrendiğimiz gibi, Azerbaycan diktatoru Polonski'nin raporundan da bu sukutun siyasi sebeplerini öğreniyoruz.

23. 10. 1932 tarihli „Bakinski Raboçi“ gazetesinin yazdığına göre Azerbaycan opera yatarosu binasında 3000 mes'ul komünistin huzurunda Polonski Rusya komünist firkasının merkezi komitesi içtimai umumisinin kararları hakkında izahat verirken demiştir ki:

„Opportunizmle, ihtilal aleyhdarlıtı teşebbüslerle ve barışıkla şiddetle mücadele yürütmelidir. Maveyari Kafkasya fırka içtimai fırka ve hükümet faaliyetini fırka maksadile lazımi tedbir itihaz etmemiştir. İçtima Maveyari Kafkasya merkezi fırka komitesi birinci kâtibî Orhaşevli'yi işten uzaklaştırarak, yerine Beri-ya'yı tayin etti.

Maveyari Kafkasya federasyonunun zaillediği hakkındaki dedikodular hakikata muvafik değildir. Sovyet rejimini kuvvetlendirmek maksadile Azerbaycan komünist firkası merkez komitesi riyasetine Bağırov'u tayin ve Bünyat-zade'yi azat etmeği lâzım görür.“

Polonski'den sonra müzakereatta iştirak edenlerden Fayenberg demiştir ki:

„Halı hazırda sınıf düşmanlarıle mücadelede daha ziyade ehemmiyet vermemeli ve bu maksale dekoratif unsurları fırka teşkilatı başından atmalıdır.“

Musabekoh, Maveyari Kafkasya federasyonu vahdetini temine daha ziyade ehemmiyet lüzumunda bahsetmiş ve bu için de yalnız Bağırov tarafından yapıla bileceğini söylemiştir.

Müzakereden sonra kabul olunan kararda, Bünyat-zade'nin ihracile Maveyari Kafkasya federasyonu vahdetinin daha ziyade takviye olunacağı kaydolunacağı gibi, federasyonun dağılmak üzere olduğu şayralarının da doğru olmadığı zikredilmektedir.

Gerek Polonski, gerekse Musabekoh ve neticede kabul olunan karar Maveyari Kafkasya federasyonuna giren cumhuriyetlere teşebbüs ve inisiyatil serbestisi verilmesi lüzumunu da unutmamışlardır.

Bu suretle vaziyet az-çok tevezzüh etmektedir. Azerbaycan'ın en çok istismar edilen ve verilen planların 95% nisbetini iktisale mecbur bir memleket olması bir aksilamel yaratmış, Azerbaycan komünis-terile Maveyari Kafkasya merkezi komünis-ter firkasının arasını açmıştır. Öç-dört yıl evvel olduğu gibi Azerbaycan'da gene ayrı-ırılma hareketi baş vermiştir.

Azerbaycan kom. firkasında

Azerbaycan komünist firkasının başında cereyan eden hadiseleri, az-da olsa, duymaktayız. Öç-dört yıl evveline kadar Azerbaycan komünist firkasına „rehberlik“ yapan Karayevler, Hüseyinoflar, Ahundoflar, Aliyevler, Hanbudagoflar, Çebiyevler, Kulievler meydana çok. Onlardan kalakala birce Dadaş Bünyat-zade kalımsı; o da gitti. İhtimal ki o da on iki buçuk senelik „rehberlik“ten sonra Moskva'ya komünist dersi almağa sevk olunacaktır.

Başta bu hadiseler devam ederken, aşağıda neler oluyor?

Bu hususta Sovyet matbuatına akseden haberler, vaziyetin hiçte yolunda olmadığını göstermektedir. Bilhassa Azerbaycan kalezlerinde komünist firkasının merkez heyetine karşı ve Moskva'nın Azerbaycan'da tatbik etmekte olduğu pamuk, kolektivize, ziraat ve s. siyasetine karşı muhalifler baş vermekte olduğunu, o kadar, ki bunlara karşı şiddetli tedbirler alınmağa başlanıldığını okumaktayız.

Deveçi mahiyetli komünist firkasının su-be reisi Musayev, azâlerden ve aynı zamanda kolhoz reisi Bahşiyev, komite azâsı ve propagan kısmı müdürü Mehmet-Faşa Ahundof, Deveçi mahiyetli ziraat işleri müdürü Kazımlı fırka aleyhine muhaletof raporu yapmış olduklarından azil ve ihrac edilmişlerdir. („Bakinski Raboçi“, 11. 10. 32 Nr. 241.)

Karabağ'da Ağcabedi mahiyetinin Afşar köyünde ve Laçın mahiyetinde müddet umumi Celil Mehmedof başta duran kaza komünistleri aleyhine bir sefer yaratmış, onları kazadan çıkarmğa karar vermiştir. Celil komünist firkasına mensup ve onlara hüsnî teveccüh besleyen 15den ziyade adam tevkif etmiştir. („Bakinski Raboçi“, 17. 10. 32 Nr. 244.)

29 Birinci Teşrin tarihi „Komünist“ gazetesinde ise Azerbaycan komünist firkası merkez heyetinin aşağıki kararı dercedilmiştir:

1 - Azerbaycan komünist firkası merkezi komitesinin riyaset heyeti: Belokan fırka teşkilatının rehberlik edici heyetinde prensipisiz grup mücadelesii, didişme ve serhoşluk olduğunu kaydedir.

Nahiy komitesi bürosu ve onun mes'ul kâtibî Bağırov prensipisiz didişme ve didişmenin kökünü kesmek ve teşkilatı, fırka ile hükümetin emirlerini yerine getirmek maksadile, amelî işe sevkelerine için kat'i tedbirler görmeğin ise, kendisi de bu mücadele ve serhoşlukta aktif iştirak etmiştir.

2 - Nahiyenin siyasi ve iktisadi işlerinde fırka teşkilatı rehberlik etmiyor. Ekin, vergilerin toplanması, inşaat ve s. işlerde fırka teşkilatı uzaktan bakıyor. Kolektivize işleri yalnız 25% nisbetinde yapıla bilmiş, son günlerde 120 köylü kolhozardan çıkmıştır.

Bütün bunları nazara alarak, fırka teşkilatını mes'ul kâtibî Bağırov, teşkilat kısmı müdürü Ali-zade, kütlele propagan kısmı müdürü Seibeyli, nahiyen icraiye komitesi reisi Mirzayev vazifelerinden azle-dilerek, iki yıl müddetle kısmen işten uzaklaştırılmış, kısmen ağır işlere gönderilmişlerdir.

Birinci Nikola'nın Avusturya hükümet işlerini tanzim etmek, yani, Macar işyurlarını bastırmak maksadile, orada jandarma rolü oynamasına mukabil, Versay kongresi mahkûm milletler tarafını iltizam ederek Avusturya-Macar emperatorluğunu lîga etmek suretile onlara hürriyet verdi.

Bu gün Avrupa haritasına baktığımız zaman ne görüyoruz? Klemanso, ve Loit Corc, Meternih ve Taliyan'ın yaptıklarının aksini yapmışlardır. Diğer tabirle, birincilerin sonuncuların yaptıklarını parçalamışlardır.

Bu suretle demek olur ki, dünyanın bu kısmında milli ihtilaf bitmiştir.

Versay kongresinin bu hususlatı faaliyeti tamamen şurlu ve fikri esaslar üzerinde cereyan etmiştir. Çünkü merkezi Avrupa'nın milliyet mes'alesi dünya mukaderatını halledenler nazardına en bariz bir mes'ele gibi duruyordu. Beynelmîl yüksek mahkeme (Areopag) milliyet mes'alesi-nin adalet ve zafere halletmek mecburiyetinde idi. Avusturya-Macar emperatorluğunun da milli mes'alesi arktî tarihin malı olmuştur. Çitrek emperatorluğunun yerinde, simdi beşeriyet hazinesine kendi hissesini vermeğe calışan yeni genç ve diğç teşekküller vücut gelmiştir.

Geçmiş Rus emperatorluğunda milli hareket

Bütün tarih boyunca müşahede ettiğimiz veçhile bir çok milletleri ihtiva eden mürcekk emperatorlukların mukadderatı her yerde aynı olmuştur. Misal olmak üzere Osmanlı, Avusturya-Macar ve Rus emperatorluklarını zikredebiliriz. Sonuncuya, yani Rusya'ya gelince, şunada işaret etmek lâ-

Millî hareket ve milliyet mes'alesi

Millî hareketi teşkil ederken, Mazzini ayarında milliyet siyasi bir şahsiyet olan Macar vatanperveri Koşut üzerinde de durmak lazımdır.

Asil bir aileden ve mesleki itibarile avukat olan Koşut, fevkalâde bir hatip idi. Hatipliği sayesinde Budapeşt halkını mütemadiyen heyecana getirecek, arkasınca sürükleyecek. Mazzini'nin fikirlerinden mühem olan Koşut, milliyet fikrinin yalnız Macaristan'da değil, bütün sarkî Avrupa'da mürsüdü olmuştur. 1830 ortalarında milliyet idesi etrafında propaganda yapmak maksadile, Koşut bir gazete neşrine başlamış ve gazetesi hayli rağbet görmüştü. Gazetesi setedildikten sonra dahi Koşut faaliyetini durdurmuştur, gazeteyi el yazısile yazarak, komitelere gönderiyordu. Komitede gazetenin müteaddit kopyalarını çıkararak, etrafa dağıtıyordu. Koşut Macar kurtuluş hareketinin bir rehberi gibi tanınırdı. En yakın meslek arkadaşları, „Hakim fikirlerin devlet üzerine tesiti“ nam kitabın müellifi, baron Ötves idi. Bu kitap şöyle başlıyor: „Zamanımızın hakikî ideleri üçtür — hürriyet, müsavat ve milliyet ideleri“.

Müellifin ilavesine göre: „İki birinci ideler 18nci ve 19nci asr ilk rübünde yetişen muharrirelere meçhul olmuğundan, denilebilir ki milliyet idesi 19ncü asr ortalarında devleti akidesi üzerine hususî bir damga vuruyor“.

*) Evveli „İstiklal“ın 18nci nushasında.

Bundan sonra müellif bir millete mensupiyet fikrini vücut getiren unsurların tetkikine geçiyor. Müellif bu unsurları arıyarak, pek haklı olarak, ancak lisan vahdetini değil, müşterek tarih geçmişi ve lisan müşterek menafilerini de ihtal ediyor. Bu üç âmilin mevcut olduğu yerlerde, milletler kendi istiklallerini talep edebilir, hatta edebilirler de, emelidirler de.

Koşut ve muakiplerinin faaliyeti neticesinde Macaristan'da milli hareket haledilerek o derece büyüyor, ki Avusturya emperatorluk hükümeti bile bu hareketle hasbaplamak mecburiyetini hisediyor. Zira Habsburg monarşisinin havatı mevzuu bastıro-Macar emperatorluğundan kendine göre bazı hususiyetleri vardı. Alman milliyetçiliğini kendini romantik-mistik bir kışve alında gösterdiği halde, Habsburg emperatorluğu dahilinde milli hareket, sıri pratik gayeler güdererek, realist bir esas ve mebedden hareket ediyor, yani milli kurtuluş uğrunda hükümetle mücadele ediyor.

19nci asr ortalarından başlayarak büyük ve küçük milletlerde milli şuur uyanmağa başlıyor ve ihtilalci bir şekil alıyor. Milli hareket emperatorluk hükümetine bir çok müşkülâtlar çıkarıyor ve neticede devlet makinesii lena çalışıyor. Viyanada devlet adamları bu müşkül vaziyetleri nasil çıkacaklarını bilemiyorlardı. Çünkü bütün devlet kuruluşunu unitarizm şeklinde görmeğe alışmış bulunuyorlardı. Bu pozis-

yondan kalkımla emperatorluğu parçalanmak tehlikesine maruz biracaklarından korkuyorlardı. Nihayet şu kanaate geldiler, ki bir çok milletlerden ibaret emperatorluk, ikizlül (dualist), yahut üçzül (trialist) bir şekil alabilir.

Bu suretle harbi umumiye kadar mevcut olan dualizm hü-sule geldi. Bundan evvel trializm sistemini, yani Avusturya-Macaristan'dan Avusturya-Macar-Leh emperatorluğu vücut getirmek teşebbüsü de vuku bulmuştu. Avusturya-Macar emperatorluğunda Macarlardan sonra Lehler geliyor-du. Bunların Avusturya cemiyeti içerisinde mühim rolleri vardı. Burada Lehlerin vaziyeti Almanya ve Rusya'dan çok-çok iyi idi. Leh ediplerinden biri diyor ki: „Serbest konuşmak ve yazmak istediğim zaman Krakov'a gidiyordum“.

Krakov'da nisbi bir muhtariyetten istifade eden bir Leh dârlıfınıymı vardı. Harbi umumi millî hareket için en büyük bir saik oldu. Masarik ve Pilskuti vatandaşlarının kurtuluşu için Paris ve Amerika'da fevkalbeşer bir enerji ile çalışıyorlardı. Zaten harbi umuminin ideolojisi de milletlerin istiklali değili idi? Vilsonun harbin en canlı mes'alesi idi. Umumî harbin Avrupa sukûnetini bozduğuna, içtimai-iktisadi ihtiyacıların tatmin etmediğine ve siyasi vaziyeti, harpten evvelkine nisbeten, fena bir şekle sokduğuna şüphe yoktur. Fakat buna mukabil itiraf etmek lâzım, ki Avusturya-Macar emperatorluğu dahilinde ki küçük milletler temamen tatmin edilmiş oldular.

19nci asr müddetince Habsburglarla Avusturya-Macar emperatorluğunda mes-kün milletler arasında şiddetli mücadeleler vuku bulduğı malumdur.

Sovyetler'de bugünkü vaz'iyet

Sanayi vazifesini göremiyor. — Köy siyaseti iflas etmiş. — Medeni müesseseler birer örnekten ibaret. — Diktatörlük gittikçe sertleşiyor.

Sovyetler İttihadının 15 yıllık jubilesi münasebetle „Berliner Tageblatt“ gazetesinin Moskva muhabiri Günther Stein tarafından kendî gazetesine gönderilen makale bu hususta bize dikkat edilecek bir hususa vaktetmektedir. Bu Almanya gazetesinin Sovyetlerle Almanya arasında bulunan Sovyet harici siyasetine taraftar olduğunu ve bu kerre daha mevzuhabis makalede Sovyet harici siyasetine askeri faaliyetinin muvafakiyetlerini bahsettiklerini nazara alırsa, Sovyetlerin „en zail“ notkalarını teşkil eden sanayi, köy siyasetine, medeni müesseselere ve diktatörlüğe gittikçe sertleştiğini ait aşığıya naklettiğimiz satırların bolşeviklere düşman olmayan bitaraf bir müşahit görüşünü naklettiler meydana çıkar, ki asıl kıymeti de bundadır.

Almanyalı muharrir ziraat sahasında Sovyet tecrübesine geçmeden evvel asri sanayi tesisindeki bolşevik hamlesinden de bahsetmiştir. Önce, „bu iş Sovyetlerin en büyük gururunu teşkil ederse de, hakikat pakte Sovyetlerin jubile bilançosunda gösterildiği şekilde değildir. Çünkü yeni ve büyük sanayi aparatındaki faaliyet muvafakiyetlilikle neticelenmiştir. Her tarafta sekte ve durgunluk hükümfermadır. Muhtelif sanayi şubeleri arasında muayyen bir ahenk olmadıği gibi, plan da doğru tatbik edilemiyor. Boş ve nafîle çalışma, zarar ve karışıklık ve hercü mercü gibi hadiseler her tarafta kendini göstermektedir. Hakiki bir bilanço yapmak için yinelerinin, sanayi müesseselerinin, satın alınmış yeni makinelerinin, vaz edilmiş konstruksyonların muhtal itibarile fazlalığı değil, bilakis mevzuhabis müesseselerle yapılan faaliyetin dercesini, doğru olarak, tayin ve tesbit etmek lazımdır.“

Sözü köydeki tabiiyat ve ziraat sahasına götürürce, muhabir diyor ki: „Ziraat köy iktisadiyatında tahaddüs etmiş vaz'iyet Sovyetler İttihadının en büyük bir nakizesini teşkil eder. Bu güne kadar diğer sahalara nazaran en fazla tribüneler erazi ve köyü üzerinde yapılmış ve netice itibarile bu tribüneler çok tehlikeli bir muvafakiyetlilikle neticelenmiştir. 15 seneden beri ziraat sahasında yürütülen mütereddit (aynen: „hın ve her“) siyasetin neticesi son derece berzattır. Zira, malzemenin mühim bir kısmı yersiz ve yanlış tasarrufla edilmek, tükenmiş, hayvanların miktarı düşmüş, bir çok yaralı ve mübüt erazi müzür otlatı istila etmiş ve gerek eski, gerek kullanılan pek müşkül yeni ziraat makinelerinin istimal değeri, yanlış kullanılmak yüzünden, hiçe immiştir. Buhar içerisinde çabalayan bir çok mntakalarda köylüler ilat, şaşkın, çalışmak hevesli.“

Bakü gazetelerinin Eylül ve Birinci Teşrin nushalarında Azerbaycan kazalarının de aynı hadiseler cereyan ettiğini görmeğe teyiz. „Bakinski Raboçi“ ziraat ve pamuk planlarını ikmal edilmemesinde sebebi „kaza komitelerinin oportünistliğinde“ arama başlamıştır. Bütün bunlar komünist fırkasının aşğından sarılaşma başlamış olduğuna bir alamettir.

zımdır ki, Rus emperatorluğu, Osmanlı ve Avusturya-Macar emperatorluğuna nazaran daha çok millî, binaenaleyh daha çok mürekkep idi. Avusturya-Macar emperatorluğunun inihlâdinin yukarıda bahsetmişiz. Fakat bundan bahsederken panisavizm üzerinde durmadık, çünkü panisavizm pancernizmin fena taklit edilmiş bir şekli olup netice itibarile mistik mesyanizmin şeklini almıştır. Bu itibarile milliyet meslesi ile alakadar olanlar için alaka uyandıracak bir cereyan olmaktadır. Osmanlı emperatorluğu dahilindeki millî hareket daha fazla alaka uyandıracak derecede değildir. Çünkü Osmanlı emperatorluğunun bir kaç millî parçaları bölünmek suretile inihâl etmiş. Lehistan, Macaristan, Çekoslovak v. s. olduğu gibi, millî şuur üzerine müesses milli bir hareket neticesinde değil, belki beynelmilî siyaset mahazalarla hareket eden harici kuvvetler neticesinde hüsusle gelmiştir.

Rusya'da ise vaz'iyet tamamen başkadır. Dostoyevski diyor ki: „Rusya — tabiiyatın önyustur.“ Hakikaten de Avrupa'nın dörtte üçünü ve Asya'nın nisfını ihate eden uçuz-bucaksız bir memleket. Bu memleket bu gün hiç bir coğrafi, iklimi, kavmi tarihî bir vahdet arz etmiyor ve hiç bir zamanda etmemiştir. Binaenaleyh manevi ve ahlakî bir vahdetten de mahrumdur.

Bu muazzam büna, tabii olarak değil, insanların iradesile, sün' olarak, vücude getirilmiştir. Bu emperatorluk, zahiren kuvvetli görünür merkeziyetçiliğine rağmen, bir devlet olmaktadır ziyade, tarihî ve sayrı tarihî bir çok milletleri ihtiva eden, etnografik bir muzde olmuştur. İlk defta Otto Bauer tarafından kullanılan „tarihî millet-

lerin” tamamen mahrum bir vaz'iyette bulunuyor ve alenen hosnutsuzluk gösteriyorlar. Gerçi köylünün aktif mukavemeti önüne geçmiştir, lakin bunun yerine, köylü teşkili mesai edeceğine, bilakis pasif mukavemet gösteriyor. Şimdiye kadar üye iki nisbetinde sosyalize edilmiş bütün ziraat mntakalarında Ruslara hak pasif mukavemet arıf bir kaide hükümde girmiştir. Son mahsul fena olmuştur. Sebabi havanın tenalığı değildir. Binaenaleyh gelecek mahsulünü yitileceğine ümit edilemez. Başlıca ve asil sebehide su, ki köylünün psikolojik ayf ve mukavemetinde henüz hiç bir tebeddülat emaresi gözüküyor ve köylüler yeni ziraat sistem ve metotların acemisi olup, büyük bir beceriksizlik ve anlamazlık gösteriyorlar. Ni-hayet köylünün hüsnü tevaccühünü kazanmak için onu muhtaç olduğu sanayi manulati ile tehciz etmek imkânı da şimdiki mevcut değildir. İşte bu sebeplerden dolayı şehirlere dahil erzak kılığında müteessir olacaklardır. Bu yakın zamanda şehirlerin erzakla tamin edileceğine ümit ka'tiyen yoktur. Bu yüzden şehirlerde çalışan sanayi amelesinin, vaktile Don kömür havzasında olduğu gibi, çalışmak heves ve iştiyakından düşecekleri şüphesizdir.

Bütün bu noksanlar ziraat sahasında yapılan sosyalizmin sür'atle irca etmesinden ileri gelmiştir. Bu yüzden tahaddüs etmiş şimdiki vaz'iyet o derece vahimdir, ki artık yeniden geri dönmeye bile imkân kalmamıştır. Zira yeniden ric'at edildiği takdirde bütün sistemden vaz geçmek zarureti hasil olacaktır, ki buda imkansızdır.“

Bütün bu mahrumiyetler karşısında ehali belkide bolşeviklerce ballandırılan tarakkî ve medeniyet sahasında vücude getirilmiş bulunan yeniliklerle teselli buluyor. Fakat muharririn anlatığına göre bu „yenilikler“ her ne kadar büyük olacak, eñnebi ziyaretçilerinin takdirine mazher olacak derecede büyük değildir. Çünkü bu yenilikler bir taraftan fakîl miktarda olmadıği gibi, diğer taraftan da bir örnek olmak maksadile, yapılmışlardır. Mesela, yapılan evler, amele yurtları, ideal fabrikalar, mektepler, sanatoryumları, hastaneler, amele kılıpları, tiyatrolar bu kabilindedir. Hiç şüphesiz bunlar eñnebi gösterilmek için yapılmıştır. Bunun içinde ki bütün bunlar bir örnek olarak kalmış ve maddi ve saatsizlik, amele kuvvetinin mevcut olmaması yüzünden yeni bir şey yapılmamıştır. Gene bu sebeplerden dolayı ki şehirlerde ve bilhassa, nisbeten geri kalmış köylerde medeni imarat planı tatbik edilmeyen akim kalmıştır.

Neticede muhabir Sovyet sisteminde bazı nükbinlerin beklediği siyasi tekâmüle ka'tiyen yer olmadığini ve rejimin esasını teşkil eden diktatörlüğün günden güne sertleştiğini kaydediyor ki: „Sovyet sistemi diktatörlüğe ric'at edeceğine, bilakis diktatörlüğün daha fazla sertleşmektedir. Sovyet diktatörlüğü şimdikiye kadar yapmış olduğu bütün tecrübelerinde diktatörlük

ler“ kelimesinin ifade ettiği manayı izah etmek mecburiyetindeyiz. Bauer'e göre tarihî milletler, başkaları tarafından istila edilmeden evvel bir devlet halinde mevcudiyet gösteren milletler, gayrı tarihî milletler ise tarihin seyri içerisinde doğan milletlerdir.

19nci asır müddetince Rusya'da tarihî milletler arasında bir intibah ve hareket hüsusle geldiği görüldüğü gibi, Rus hükümeti ve Rus münevverleri tarafından ötime mahkûm edilen milletler arasında da millî fikirlerin doğduğuna şahid oluyoruz. Bu milletlerin uyanışı müsbet bir hadisedir. Çünkü hareket, tabii olarak, doğmuştur. Buna rağmen, bu izvi hadise Rus efkârı umumiyesinde menfi bir alaka uyandırmıştı. Ruslar bu harekete müşahede ve tetkik ederek, bundan müsbet ve doğru neticeler çıkarmak, buna normal bir istikâmet vermek suretile, Rusya devletçiliği için bundan istifade yolunu düşüncelelerine, bilakis mümkün mertebe bu hadisenin önüne geçmeye çalışıyorlardı. Büyük bir miktar teşkil eden milletleri zorla istila eden ve birleştirilen Velikoruslar hiç şüphesiz bunları asimile etmek ve ruslaştırmak imkân ve kuvvetinde değillerdir. Nitekim, Rusların asimile teşebbüsleri muayyen bir haddi bulduktan sonra, tamamen durdu. Şarkta Rusların bu asimile teşebbüsleri Tatarların sıfatında tarihî milletler tarafından mukavemet karşılandı. Zira, Rusya millî şeklini Müthiş İvan zamanında aldığı halde, Tatarların bir senelik bir devlet mevcudiyetleri ve millî hayatları vardı. İşte, bu itibarile daha kuvvetli olan Tatarlar, Rus kültür ve psikolojisi üzerinde müessir olmağa başladılar.

Bizans medeniyeti Kara deniz ve Dnepr

Nesriyatımız ve Bolşevikler

Bolşeviklerin en çok korktukları matbuat ve fikir hürriyetidir. Hürriyetten, bilhassa matbuat ve fikir hürriyetinden, yarası ışıktan, şeytan bismillah'tan korkan gibi korkuyorlar.

Matbuat ve fikir hürriyetine yalnız içinde, hatta kendi fikirlerimizin içerisinde değil, Sovyetler haricinde bile tahammül edemiyorlar.

1923 senesi sonuna kadar Bakü'da gizli intişar eden „İstiklâl“ gazetesinin matbaasının tesadüfen keşfettileri zaman, bolşevikler baştan başta kadar ayaklanmışlardır. Genç tabeleden ibaret olan „İstiklâl“ müretteplileri yıllarca Solofki menafasından işğence ve mezalime maruz tutulduktan sonra kurşuna dizmekten de utanmışlardır.

Vaktile millî nesriyatı şahifelerinde isimleri geçen Ağa Kerim ile Ağa Selim, bu iki genç talebe, bu yolda canlarını feda etmişlerdir.

İstanbul'daki nesriyatımız bolşeviklerine kadar rahatsız ediyordu. Gazetemizin İstanbul'da kapatılması için Sovyetlerin hariciye komiseri resmi diplomatik teşebbüslerle bile müraacaat etmişti.

„Yeni Kafkasya“, „Odlu Yurt“ ve „Bildiri“ gazetelerinin tatilini Bakü, İtilis ve Moskva gazeteleri bir bayram gibi karşılamışlardır.

Onlar nesriyatımıza devam edeceğimizi ümit etmiyorlardı.

„İstiklâl“ Berlin'de intişarı onları evvelkilerinden daha çok korkuttu, temamilere rahatlardı buda.

Bolşevikler, „İstiklâl“i dikkatle takipte devam ediyorlar. Gazetemizin öyle sayısını youtur, ki „Zarya Vostoka“, „Bakinski Raboçi“ ve „Komünist“ ondan bahsetmemişler.

Bu nesriyatımızın ve muhabirlerimizin verdikleri malumatın ne kadar doğru olduğunu delildir. Bu hadise, aynı zamanda, nesriyatımızın Azerbaycan halkının hakikî ihtiyacı ve iztiraplarına tercüman olduğunu göstermektedir.

Bolşeviklerin bu kadar korku, endişe ve heyecandan ondan doguyor: nesriyatımızın Azerbaycan halkı üzerindeki nüfuzundan korkuyorlar.

„Komünist“ gazetesi 4 Birinci Teşrin tarihli nushasında „Müsavat“ matbuatinin obzoru“) diye bize hususi bir kısım tahsis etmiştir. Bu kismında, başından sonuna kadar, „İstiklâl“ gazetesinin „yalan, böh-tan, iftira“ yazmakla meşgul olduğunu isbata çalışmaktadır.

„Komünist“ bizim „yalan ve böh-tanlarımızı“ ne ile cerhedyor?

„Rakamsız faktlarla“ „Azerbaycan'ın

Obzor — rusca — hülasa, telhis, icmal.

metodundan „hakikî sosyalizm“ muhietine avdet için elzem olan kendini disipline etmek, mes'uliyet hissinı taşımak ve insanı yetipervelik gibi hisletler yerine kendini herketsten üstün görmek, mutlak bir hakimiyete temayül etmek, mes'uliyet hissinde korkmakmaki gibi hisletleri göstermiştir. Yani, 7 Teşrinî sani 1917 bolşevik diktatörlüğü tesis edildiği gündün itibaren ref ve imhale vatedilen bütün bu nakiseler daha derinlerde kökleşmiştir.“

tarihile intişar ettiği gibi, şarkta Hazar denizi ve Edil tarikile intişar eden Arapların medeniyeti de Tatarlar tarafından benimsendikten ve işlendikten sonra Moskva kinyazlıklarına devrediliyordu.

Bu suretle görüyoruz ki tarihe sahip milletlerin — ki bizi de alakadar eden ancaç bunlardır — millî hareketleri bilhassa hudud boylarında cereyan etmiştir. Garpta İslav ırkından olmayan Fin, Eston, Latş, Litvalılar ve cenubi şarkide Gürcü, Türkistanlı ve Azerbaycanlılar bu kabilindedir. Bunun gibi İslav ırkına mensup olup, gerek kendi siyasi istiklâlinin eskiliği ve gerekse katolik mezhebine ve garp medeniyet camiasına dahil bulunmaları itibarile, Rusya'dan farklı bir milliyet teşkil eden Lehler ve gefenkarlı bir milliyet teşkil eden Lehler ve gefenkarlı İslav ırkından olmakla beraber medeniyetlerinin farklı olması dolayisile car tahakkümüne katılmamak mecburiyetinde kalan Ukrayna ve Beloruslar da bu zümreye aittir.

İşte, ruslaştırmaya çalışan resmi milliyetçiliğin yaptıkları! Bütün bu milletleri kendi aleyhine çeviriyor ve isyan ediyorlar.

Rus halk kütləsi bu kabil harekete mutlak itidali ile baktığı halde, resmi Rus milliyetçilik siyasetini öne süren hükümet ve münevverler agresif bir harekete geçiyorlar.

Taaruzlu taarrüze karşılmalıdır. İki muhassım cephe arasında mücadele başlıyor.

Romanof emperatorluğu dahilindeki milletler arasında kendini gösteren millî hareketten bahsetmeden evvel, asıl Rus milletleri üzerinde durarak, bu milletin millî tetekürü seyrini takiple millî ideolojisinin almış olduğu şekli tetkik edelim.

şarkın kuyusunda nümunevi sosyalizm cumhuriyeti haline gelmiş olduğunu „İsbat“ ettikten sonra Mehmet Emin Resul-zade'leri, Mirza-Bala'ları ve arkadaşlarını çokak sözüleriyle, ancak komünistlere yakışır, Lenince bir lisanla, susturmağa sayıyor.

Biz defaatle yazdık, gene yazıyoruz ki Azerbaycan şarkın kuyusunda doğrudan da „nümunevi bir sosyalizm cumhuriyeti“dir. Buna hiç söz yoktur. Bu eğer böyle olmasaydı, orada Rus hakimiyeti, Rus istilası, Rus istismarı, Rus muhacereti, ruslaştırma siyaseti, Rus istibdadı devam edemezdi. Eğer başka türlü olsaydı, Azerbaycan halkı kendi mukadderatına hakim olurdu; orada millî Azerbaycan devleti, millî Azerbaycan cumhuriyeti kurulmuş olur, Ruslara ve bütün yabancılarla hakimiyet ve ağılık imkân verilmezdi. Eğer başka türlü olmasaydı, oradan G.P.U.-nun, kızıl ordunun, ceza müfrezelerinin, seygar mahkemelerin, sürgün ve idamların, açlık ve felaketlerin yerine demokrasi, adalet, hürriyet, insanlık, refa ve unran hakimiyet sürerdi.

Aksini isbat eden yok, ki „Komünist“ gazetesi bizden „yalan“ ve „böh-tan“ nesriyatımıza cevap olarak, o üç sütün yazıda Azerbaycan'ın „nümunevi sosyalizm cumhuriyeti“ haline gelmiş olduğunu „rakamsız faktlarla“ Mehmet Emin'lere, Mirza-Bala'lara ve arkadaşlarına „İsbat“a can atıyor.

„Komünist“ gazetesi yalnız bir şeyde yalnız hareket etmiştir. „Matbuatın icmal ve hülasası“ dediği ve 15 Ağustos'ta çıkan 14nci nushamız hülasa edeceğinizi kayettiği halde, o nushadan yalnız ilk sahifemizdeki „Azerbaycan'da vaz'iyet“, onun da bazı parçalarını, aliyor ve bununla da iftira ediyor. Halbuki 14nci nushamızda, bakınız, dedi neler vardı:

1 - Ruslar ve biz, 2 - Bakü'da demir yolu kazası, 3 - Hububat toplanmıyor, 4 - Türkiye ve Milletler Cemiyeti, 5 - Ankara'da Tarih Kongresi, 6 - Petrol sanayii tehlike altında, 7 - Ziraat planı inkal edilmiyor, 8 - Ukrayna'da köylü muhacereti, 9 - Müsterek Kafkasya cephesinde — Rusya'nın parçalanacağı ve Kafkasya'nın ayrılacağı hakkında — Simali Kafkasya'da vaz'iyet, 10 — Azerbaycan'da amele işçileri — amelenin içtimaları boykot etmesi ve şikayetleri, 11 - Bakü mekteplerinde...

„Komünist“ gazetesi bunların hiç birine temas etmemiştir. Biz ise, mesela „Komünist“ in aynı nushasını hülasa ve icmal etmek isteseydik onun, hiç olmasa, en mühim bahisleri üzerinde bir kadam dururduk. Eğer böyle hareket etmiş olsaydık, bilirmişiniz, neğibi bir manzara meydana gelmiş olurdu?

Bakınız „Komünist“ cevap veren nushasında neler yazıyor:

Bize cevap veren nushasında yan yana „İhtimal işasen vaz'iyeti hakkında Azerbaycan komünist fırkasının karar“: Karar amele işasenin herbatlığını tasvir etmektedir.

İlk sahife baştan başta pamuk toplanmasına hasredilmiştir. Azerbaycan komünist fırkası Birinci Teşrinin birine kadar Azerbaycan'da 27.192.50 ton pamuk toplanmış (Arkası IV-ci sahifede)

Ku millî tuın ide oji

Rusya'da millî-felsefi hareket iki iktisamette yürüdü. Bunlardan birincisi tam manasile idealistik kalan İslavyanofili, ikincisi de, ilk sıralarda sayrı nazari olup, bilahere kuvvetli bir siyasi renk alarak garpçılık cereyanıdır. Gerçi her iki görüş müsterek bir menbadan çıkmış, aynı Alman felsefi tetekürü, bilhassa „millî ene“ namı altında, konkretize edilen Hegel'in tarihî felsefesile temas neticesinde hüsusle gelmiştir. Fakat Garpçılar Rusya'nın yeğâne cereay halasını Garba taklitde görüldüğü halde, İslavyanofiller görece bilakis memleket medeniyetini hakiki unsurlarını kendi içerisinde aramalı ve bulmalıdır.

Bu iki cereyanın çarpışmaması imkansızdır. Nitekim, 1670'de Krijanç'ın bir papas Alman kültürünün Ruslar için tehlikeli olduğuna işaretler: „Almanlar bizi kendi yeniliklerle zehirlemek istiyorlar. Yumunlar ise bilakis bütün yeni şeyleri amansızca mahkûm ediyor, fakat kendileri kadimlik bahanesile sacma uydurmaları bize aşılıyorlar“, demiştir.

Kendini garp kültürünün tehlikesi önünde hiseden Rus millî hissi 18nci asırda daha ziyade şuurulu olmağa başladı. Her şeyden evvel Büyük Petrol'un islahatı neticesi olarak millî ruhla yerleşmiş Avrupa kültürü arasındaki ihtilal kuvvetle taayün etmiştir. Bilahere ikinci Katerina'nın franşiz ensiklopedistlerinin insanı yetici fikirlerle alakadar olması, Didero'ya karşı gösterdiği harekati resmi kabul, nihayet iki zit cepheyni, yani Ksenommlar ve Ksenofoblar'ın, tabiri diğerle, eñnebi kültürü taraftarı ve aleyhdarlarının, teşekkülüne sebep oldu. (Arkas var) Dr. Mir Yakup

Esefli bir irtihal

Aldığımız hususî malumata göre şakık Azerbaycan mebuslarından Resul-zade Mehmet Ali Beyin babası ve baş muharirimiz Resul-zade Mehmet Emin Beyin amcası ve kayın pederi Resul-zade Abdülâzîz Bey, Bakü'da vefat etmiştir. Haddi zatında demirci iken züht ve tekvâsı sebebiyle ehali arasında Monla Abûşadîz namıyla maruf olan merhum 70 yaşında atlamış bulunuyordu.

Azerbaycan kızıl Rus istilasına uğramasile Resul-zade ailesine değen darbenin bu elim irtihali teride şüphesiz az rol oynamıştır.

Aynı zamanda Resul-zade Mehmet Ali Beyin kayın atası millî Azerbaycan nazırlarından merhum Emînlî Ağa Beyin babası Ağa Kerim Beyin de irtihal haberi gelmiştir.

„İstiklâl“ bu esefli haberi kaydederken vatanedâlik üstüne birde yakın akrabalarının ebedî irtihali ile dâğdar olan Resul-zade'lere samimi taziyelerini bildirir.

Neşriyatımız ve Bolşevikler

(III-cî sahifeden habât)

miş olduğuna ve bu miktarın da plannın 18% nisbetini teşkil ettiğini kaydetmektedir.

Göyçay'dan cumhuriyet müddeiummisi muavini Kahramanof telgrafla haberi verir: „Göyçay nahiyesinde pamuk toplanmakta bugün kaçırılan kolçomak tevki edilmiştir.“

Pamuk nahiyelerinden köylünün firarı, tarlalara çalışmaya sevkolunan kadınlardan çocukların bakılmaksız bırakılması, sapışız çocuklara bakılmak için teşkilat mevcut olmadığı, pamuk cephesindeki hizmetten bahsedene „İzvestiya“nın uzun bir baş makalesi...

İkinci sahife, bize tahsis edilmiş kimsula yan yana, „Petrol cephesindeki vaziyet“ tasvir edilmekte, plansız, programsız, disiplinli işten ve petrol istihsalının gündün güne düşüşündeki yavaşla bahaşedilmekte, bu sözleri teyit için rakamlar zikredilmektedir. Ve sanki bu felaketin önüne geçmek için, ki bu yazılardan altın-ada A. Manvelov'un „İkinci bey yillikte sınıfların mahvedilmesi ve dine karşı mübarizede“ mevzuunda uzun bir tezkira dercedilmiştir. Manvelov markisist otoritelerine istinaden dinin bir bataklık olduğuna isbatla seydediyor. Üçüncü sahife Petuhof, komünist fırka kitabı ile subeleri arasındaki münasebete uzun bir yazı harsetmiştir. Burada komünist teşkilatında âmir ile memurun tanınamamağa başlandı, herkesin mesuliyetten, işten kaçmağa çalıştığı deliller ile isbat edilmektedir. Bu yazının zierinde Azerbaycan'da askerî vaziyetin bahsediliyor ve Azerbaycan kızıl ordusunda „sınıfa yabancı unsurların meydana çıkarılması“ işinin çok fena gittiğini, bu vakta kadar Ali-Bayramlı Destefur ve Ağcabedi nahiyelerinde „yabancı unsurların“ istisvasını yapmak mümkün olmadığını, umumiyetle bu vakta kadar 75% „yabancı unsur“ meydana çıkarılmış olduğunu zikretmektedir. Gazete Azerbaycan'ın komünist, sovyet komşomal ve amele teşkilatlarının ayaklanmasını ve Bakü, Kuba, Nahevan, Ordubad, Şerr, Laçın, Kelbecer, Gil, Vartaşen, Berde, Cebrail, Ağcabedi, Bileşur, Lenkeran, Masallı, Ali-Bayramlı, İsmaili, Şemkir, Astrahan-Bazar, Şuşa, Han-Kendi ve sair nahiyelerdeki kızıl askerler arasında „yabancı unsurların“ meydana çıkarılıp temizlenmesine başlanmalarını teklif etmektedir. Azerbaycan askerleri arasında haleli ruhiyenin hiçte Sovyetler ve istilâ rejimi lehinde olmadıkları gösteren bu vaziyet üzerinde, „Komünist“ gazetesi bize Azerbaycan askerleri içinde vaziyetin mükemmel olduğunu isbatla yelteniyor. Bu husustaki cevabım „Komünist“ başka bir nüshada yazsa idi, bizim „yalnız ve böhlanlarımız“ cerehnetmek maksadile alması olduğu parçaların mevsküvîni teyit eden yazılar „Komünist“in aynı nüshasında olmalıydı.

Bizim „Azerbaycan vaziyeti“ nam yazımız bir az evvel Avrupa gazetelerinde çıkmış, İstanbul'da intişar eden almanca „Türkische Post“ Kafkasya'da ürfi idareye yazmıştır. Muhabirimiz bir müddet sonra bu haberi teyit ettikten sonra, ordu, komşomal ve amele içerisindeki muhalefet hareketini dahi bildirmiştir. „Komünist“ gazetesinden yaptığımız hülasa bizim yazdıklarımızla artiklanmasile tasdik etti. Biz „Komünist“te mevcut resmî karar, tebliğ, istatistik ve yazılardan umumi, iktisadî siyasi ölçünleri ve askerî vaziyetin berabertliğini öğreniyoruz.

Pamuk, petrol, amele işçisi, köylüler arasında, ordu içerisinde, komünist sıralarında umumî vaziyetin hep menfi ve Sov-

Azerbaycan'da ekin işleri

Azerbaycan Sovyet hükümeti 1932 senesini tam bir hezimet içerisinde bitiriyor. — Bu yıl kaç hektar ekin ekilecekti? — Plandan asla haberdar bulunmayan nahiyeler. — Plandaki erazinin kaç nisbeti sürülmüştür? — Bu miktarın da yüzde kaç nisbetine tohum ekilmiştir? — Tohum hazırlığı işleri ne vaziyettedir? — Traktörler ve ekin aletleri berbat bir halde imişler. — Azerbaycan ziraat komiserliği, kolektif merkezi ve traktör idaresi inhilâl mi etmiştir? — Azerbaycan Sovyet hükümetine sorulan sorgular. — Bu vaziyet rejimin ilasını ve Azerbaycan halkının şiddetli mukavemetini göstermektedir.

Azerbaycan Sovyet hükümeti 1932 senesini bütün cephelelerde derin bir bozgunluk ve büyük hezimet içerisinde bitiriyor.

Hezimet tohum toplama cephesinde, pamuk cephesinde, petrol cephesinde, mektep ve maarif cephesinde, nihayet komünist fırkası içerisinde, komiserler heyetinde...

Biz, bütün bu cephele, sovyet menabine istinaden, imkân dahilinde tenvir etmekteyiz. Dadaş Bünyat-zade'nin azlını mucip olan ziraat cephesindeki hezimele bir misal olarak, „Bakinski Raboçî“ gazetesinin 12 Birinci Teşrin tarihli nüshasından bu senenin ekin işlerini alıyoruz. Bu yazı Bakü gazetesinde Dadaş Bünyat-zade'nin azlinden ve ihracından bir hafta evvel nesredilmiştir.

Bu yıl Azerbaycan cumhuriyeti planı 657.000 hektar erazi ekilmesini tasavvur etmiştir. Geçen 1931 senesine nisbeten 100.000 hektar fazla olan bu plannın 624.000 hektarı hububat olup, diğer kısmı ot ve bostana aittir. (Pamuk buraya dahil değildir). Hükümet bu planı, nahiyelerin vaziyetini, ekin erazisini, traktörleri, amele kuvvetini, kolhozları, ferdi ziraat sahiplerini ve tohum mevcudini nazara alarak, terip etmiştir.

Fakat Azerbaycan işçi-köylü müfettişliğinin Astrahan-Bazar, Şirvan, Ağcabedi, Kuba, Salyan, Kara-Bulak, Cebrail v. a. nahiyelerde icra ettiği tahkikat ve tefsîl neticesinde, 1931 senesindeki, hataların bu sene de tekrâr olunduğu meydana çıkmıştır. Aynı plan köylere malûm değildir, tohum hazırlanmamış ve temizlenmemiş, ekin aletleri tamir edilmiş v. s. ...

Astrahan Bazar nahiyesinin 47 köyünden ancak 30-u Deveci nahiyesinin 20 köyünden ancak 14-i plandan haberdardır. Zengelen, Masallı, Nahevan, Ağdas, Bayramlı, Ağcabedi, İsmaili, Laçın ve diğer bir çok nahiyeler ekin işleriyle asla meşgul değildirler.

Ağdas, Salyan, Bayramlı, Karadonlu pamuğu toplayamadıklarından ekine başlanamışlar.

Bunun neticesinde bütün Azerbaycan'da Birinci Teşrinin birine kadar 217.302 hektar, yani yüzde 34,8 nisbetinde erazi sürülmüştür.

Mesela: Ağdas nahiyesinde olan erazinin 12,5%, Salyan — 8%, Masallı — 9%, Ağdam — 16%, Ağcabedi — 9,6%, Astrahan-Bazar — 8,2%, Bayramlı — 3%, Zuvand — 16,4%, Bergedüz — 15%, Zakatalı — 2,8%, Zengelen — 6,4%, Göyçay — 21,4%, Kah — 11%, Kala-Meştaga — 18%...

Bu nahiyelerin uhtesinde 200.000 hektar vardı, ki bütün cumhuriyet plannın üçte biri demektir.

Fakat bütün bunlar yalnız toprakın sürülmesine aittir. Toprak sürüldükten sonra tohum semek, yani ekme lâzımdır. İşte bu cihet daha berbatdır.

Biz yukarıda 657.000 hektardan yalnız 217.302 hektar, yani yüzde 34,8 nisbet erazi sürülmüş olduğunu yazdık. Bu sürülmüş eraziden de ancak 32.624 hektarlık bir sahaya tohum ekile bilmiştir. Bu miktarın da 11.652 hektarı kolhozlara, 20.972 hektarı ise ferdi ziraat erbabına aittir.

Bu suretle 657.000 hektar mukabilinde ancak 32.624 hektar ekilmiş bulunuyor.

vey rejimi aleyhinde, sukut ve bozgunluk halinde olduğunu gördük.

„Komünist“ neden kızyor? Neden bize „rakamsız faktlarla“ cevap verdiğini bir hüner addediyor? Neden „rakam ve fakt“ mukabilinde bize bolşevikçesine ve Lenin'e has olan maruf Rus sokak lisanile cevap vererek, hiddet ve asabiyet gösteriyor?

Neden „İstiklâl“i, „Komünist“i yaptığını gibi, hülasa etmiyor? Cevap bellidir.

Çünkü korkuyor; halktan korkuyor; hakikattan korkuyor.

„İstiklâl“den korkuyor.

Mirza-Bala

Japonya ve Uzak-Sark

Fransa harbiye nezareti organı olan „La France militaire“ 27 Eylül 1932 tarihli nüshasında „Mancurya — Mısır — Irak — Albanya — Ukrayna“ unvanı altında mühim bir baş makale dercetmiştir.

Gazete Mancurya istiklâlinin Japonya tarafından tanınmasına temas ederek, diyor ki:

— „Mancurya istiklâlinin Japonya tarafından tanınması Çin'le Amerika'nın şiddetli protestolarını mucip oldu. Diğer memleketler ve Milletler Cemiyeti mezkûr meseleyi esasen müzakere etmek istemiyor. Onların kendileri de Japonların Mancurya'da yapmakta oldukları işe mütekipdiler. Misal için Mısır ve Irak'ta İngiliz siyasetine bakalım.

1922 de Londra'da Mısır ile İngiltere arasında aktolunan muahede mucibince İngiltere Mısırın istiklâlini tanımlama beraber aşağıki dört şartı de muahede için etmiştir:

- 1 — Süveyş kanalında İngiliz hakimiyetinin serbestisi,
- 2 — Mısır harici siyasetinin İngiltere elinde olması,
- 3 — Mısır'da yaşayan İngilizlerin müdafaa ve muhafazası İngiltere tarafından yapılacaktır,
- 4 — İngiltere ve Mısır Sudanı müttahiden muhafaza altında tutacaktır.

Mısırın vatanperver fırkası daima bu muahede aleyhinde olmuştur. Bilahere Mısır hükümeti parlamenterizmi vahş ederek Sıtkı Paşa'yı baş vekillikten istifaya mecbur etti.

Japonya'nın Mancurya'da ordu tutmak hususunda Mancurya hükümetine aktetmiş olduğu muahede dahi, Süveyş kanalının müdafaa için Makdonal hükümetinin Mısır ile bağlanmış olduğu muahede nevindedir.

İngiltere 30 Haziran 1930 tarihinde Irak'ın erazisinde, limanlarında ve hava yollarında istidafede etmek, Irak'ta tayyare karargahları yapmak ve orada mütehasisler bulundurmak hakkını muhafaza etmektedir.

Böyle bir vaziyet içerisinde Milletler Cemiyeti Irak'ı âzâlıka kabul etti. Şimdi aynı Milletler Cemiyeti ne esasa Mancurya'yı Irak'a karşı müdafaa edecektir?

Albanya'da İtalya dahi aynı siyaseti takip etmektedir. 1926—1927 muahedelerinden sonra İtalya Albanya'da siyasi, askerî, ve iktisadî bir hakimiyet sahibi olmuştur. İşte bu, İtalya müstemlekesi olan, Zogu memleketi de Milletler Cemiyetine kabul edilmiştir.

Sovyetler memleketi dahi bu meselede iki yüzüklük ve yalancılık siyaseti takip ediyor ve aynı siyaseti Ukrayna'da icra etmektedir.

Ukrayna, gerçi 1917'de Fenlandiya, Baltik milletleri ve Lehistan gibi istiklâli bolşeviklere karşı müdafaa edememiş de, fakat gene Türkistan ve Kafkasya milletleri gibi defalarle Moskva istilasına karşı kıyam etmiş ve kendi istiklâlini talep etmiştir. Ukrayna, Sovyetler Birliğine girdiği zaman, ecebî devleterle muahede aktetmek serbestisini muhafaza ettiğini şerh koymuştur. 1921'de Moskva ile Varsova arasında Riga muahedesi bağlandı; zaman Ukrayna protesto etti. Fakat Moskva Ukrayna'yı Sovyetlerin harici siyasetine muahede etmemesini emretti.

Japonlar sonunda çok iyi biliyorlar, ki Amur sahilleri ve Uzak-Sark ancak Ukraynalılar ile meskünür. Orada azat bir Ukrayna cumhuriyeti teşkil etmenin çok kolay olduğunu ve bu teşekkülün Avrupa'da Ukrayna istiklâline çok büyük tesiri olacağını da farkındadırlar. ...

Fransa harbiye nezareti organının bu yazısı Japonya'nın Uzak-Sark'ta büyük işlerle meşgul olduğunu ve gitte Rusya ile karşı karşıya gelişmiş bulunduğunu göstermektedir.

„Petit Journal“ muhabirinin Japonya harbiye nazırı general Araki'ye yakın zabitanla vaki olan mülakata Rus-Japon enteresinin şimdî Amur ve Bahri Muhit sahilleri Çin Türkistan'ında çarpışmakta olduğunu göstermektedir. Japonların beyanatına göre Rusya Mogolistan'ı koparmış, Çin'in göbünde bir Sovyet hükümeti yaratmış, şimdi de, onsuzda kendi nüfuzunda bulunan Çin Türkistan'ını koparmak fikrindedir.

Japonya Uzak-Sark'ta bütün bu kızıl Rus tehlikesine karşı dernek mecburiyetindedir.

Verantwortlicher Redakteur: Ernst Gubhardt, Berlin
Druck: A. Wesemann, Berlin SW 11, Stresemannstraße 77
Verlag: M. E. Resul-zade